చెలిమె

తెలంగాణ ప్రజలకు భాష ఓ పిలుపు మాత్రమే కాదు. చరిత్ర మారినా చెదరని అస్తిత్వం. అందుకే తెలంగాణ ఘన సాహిత్యానికి పెద్దపీట వేస్తూ చెలిమెను నిర్వహిస్తున్నది మన పత్రిక. అలసిసొలసిన వేళల్లో కళారూపాలైనా, పోరుబాటల్లో పాటలా మారినా, ఆత్మగౌరవాన్ని కథతో నినదించినా... తనదైన శైలి తెలంగాణది. ఆ సాహిత్యంలో మీకు ఎలాంటి అభిరుచి ఉన్నా, కలాన్ని కదిలించండి. ఆసక్తిగా, సూటిగా తెలంగాణ సాహిత్యానికి సంబంధించిన రచనలు చేయండి... editpage@ntnews.com

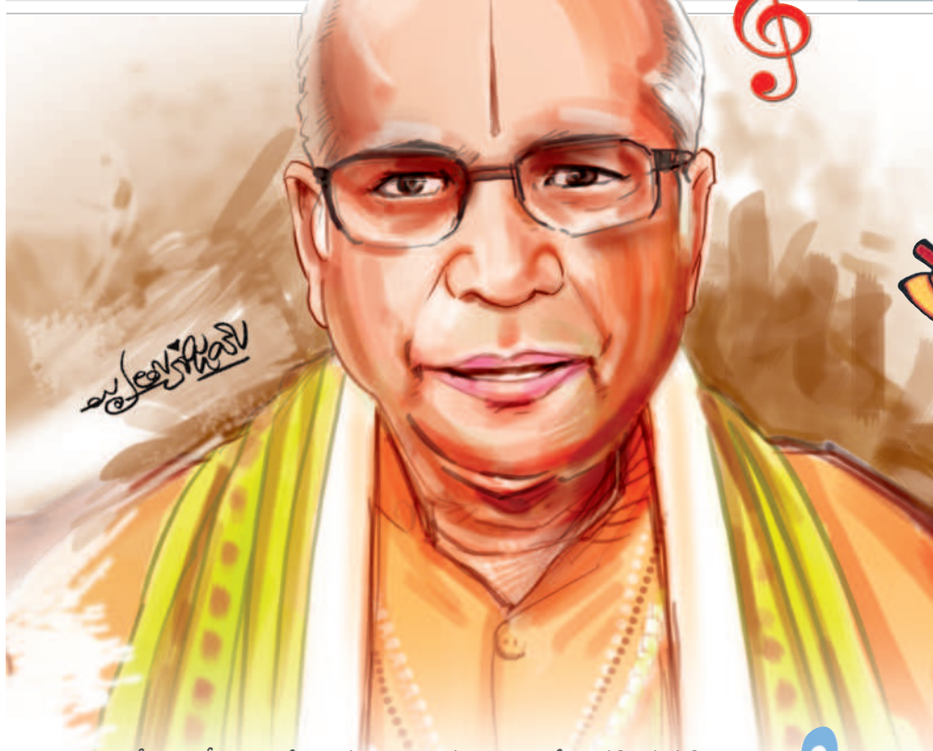

అన్నమయ్య వరప్రసాది..

సంకీర్తనోద్యాన విహారి

జీవితంలో ఇష్టపడిన దానికోసం మనసారా కష్టపడాలి. అలా ఇష్టపడినప్పుడే ఏ కష్టాన్నైనా భరించగలం. ఆపైన కష్టపడినప్పుడే మనకు ఇష్టమైనదాన్ని సాధించగలం. సంగీతమూ అంతే. సాధన చేయాలి. సేవన చేయాలి. భావన చేయాలి. శోధన చేయాలి. అప్పుడే, సంగీత కళాకారుడికి సంపూర్ణత్వం సిద్ధిస్తుంది. అలా సిద్ధి పొందినవారే ఒక ఘంటసాలగానో, సుశీలగానో, సాలూరి రాజేశ్వర్‌రావు గానో, బాల సరస్వతీదేవి గానో, బాల మురళీగానో, నేదునూరిగానో, చిత్తరంజన్ గానో, బాలకృష్ణ ప్రసాద్‌గానో పరిణతి చెందిన సప్తస్వర వ్యక్తిత్వాలై సాక్షాత్కరిస్తారు. సంగీత ప్రియుల ఆరాధ్య దైవాలవుతారు.

జీవితంలో వెలుగు నీడల మధ్య– ఆ సన్నని కాల్దారి మీద నడిచిన వ్యక్తి బాలకృష్ణ ప్రసాద్. వెన్నెల వేళలూ చూశాడు. చీకటి రేయిలనూ కడవాడు. ఆ దారిలో ఎదురైన అనేక అనుభవాలు అతని చూపుల్లో వినిపిస్తాయి. ఎన్నో అనుభూతులు అతని మాటల్లో కనిపిస్తాయి. ఆ అనుభవాల ఆనందాలూ, అనుభూతుల పరిమళాలూ అతని 'పసి' నవ్వుల్లో దోగాడుతుంటాయి. అందుకే, బాలకృష్ణ ప్రసాద్ పాట వినడం ఒక అనుభవమే కాదు, ఒక మనోహరమైన అనుభూతిలోకి మేల్కొనడం. ఒక అద్వితీయ ఆధ్యాత్మిక సంగీత సభలో పాల్గొనడం.

అసలు అన్నమయ్యకూ బాలకృష్ణ ప్రసాదుకూ– మట్టికీ, మనిషికీ.. వానకూ, నేలకూ ఉన్న బాంధవ్యం ఏదో ఉందనిపిస్తుంది నాకు. చినుకు నేలను తాకగానే గుబాళించే మట్టి పరిమళం అందరికీ అనుభవైకవేద్యమే. అలానే, తెలుగు నేల నుంచి వెలువడిన స్వచ్ఛమైన స్వరరాగ సుధారస మాధుర్యం ఏదో అతని పాటలో ఎగసి వినగానే ఆ సొగసు మనసులను ఆవరించుకొని వశపరుచుకొంటుంది.

సంగీత సాహిత్యాల పరిధులెరిగి రాగ సౌరభం చెడకుండా, భావ సౌకుమార్యం పోకుండా స్వచ్ఛమైన, శుద్ధమైన ఉచ్చారణతో ప్రతి పదాన్నీ ఆ రాగ స్పర్శతో పాడే విశిష్ట శైలి తీరే–బాలకృష్ణ. ఆ రాగాల వనమాలి పేరే–బాలకృష్ణ. రాగం తానై, భావం తానై.. లయలో సంచరించే నైపుణ్యంతో కూడిన ఏకాగ్రత తప్ప, భావ సౌందర్యాన్ని మరుగునపరిచే అనవసర విన్యాసాలూ, మరే భేషజాలూ అతని పాటలో వినిపించవు. శబ్ద సౌందర్యం, స్వర సౌష్ఠవం తెలిసినవాడుగనకే భావ సౌమ్యం అతనికి అలవడింది. సంగీత సౌకుమార్యాన్నీ, సాహిత్య సౌరభాన్నీ ఆత్మలో నింపుకొన్నాడుగనకే–సప్తస్వర వేదం అతని గొంతులో స్థిరపడింది.

సుతారం, సుతిమెత్తన, మార్దవం, హాయి అనే పదాలకు పర్యాయపదమై తెలుగువారి అంతరంగాల్లో ఆధ్యాత్మిక స్వర దీపాలు వెలిగించిన భావుకుడూ, నిత్య సాధకుడూ, ఆత్మశోధకుడూ, గాయకుడూ, వాగ్గేయకారుడూ మా గరిమెళ్ళ బాలకృష్ణ ప్రసాద్. అన్నమయ్య సంకీర్తనా ప్రచార యజ్ఞంలో–వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రి గారూ, అలానే ఆ కీర్తనలను మొదట స్వరపరిచి తెలుగువారికి సమర్పించిన రాళ్లపల్లి అనంత కృష్ణ శర్మ గారు ప్రాతఃస్మరణీయులు. బాలాంత్రపు రజనీకాంతరావు గారూ, మర్ల సూర్యనారాయణ మూర్తి గారూ, మల్లిక్ గారూ, నేదునూరి కృష్ణమూర్తి గారూ, అలానే–అనేక ఉత్తర దక్షిణాది వాగ్గేయకారుల రచనలతో పాటు అన్నమాచార్యుల వారి రచనలను కూడా స్వరసహితంగా గ్రంథస్థం చేసిన మంచాళ జగన్నాథరావుగారూ, కామిశెట్టి శ్రీనివాసులు గారూ చిరస్మరణీయులు. అన్నమయ్య పదాలను జన బాహుళ్యానికి చేరువగా తీసుకువెళ్లడంలో వీరి పాత్ర, కృషి వందనీయం. ఈ వరుసలో బాలకృష్ణ ప్రసాద్‌కు కూడా ఒక విశిష్ట స్థానం ఉందనడం అతిశయోక్తి కాదు. తన గురువుగారైన నేదునూరి బాణీలు కూడా బాలకృష్ణ కంఠంలో అందంగా, లలితంగా ఒదిగిపోయి అన్నమయ్య భావ చిత్రాలకు సజీవాకృతినిచ్చాయి.

శాస్త్రీయ, లలిత, జానపద రీతుల్లో బాలకృష్ణ ప్రసాద్ స్వయంగా స్వరాలద్ది గానం చేసిన అన్నమాచార్యుల వారి అనేక సంకీర్తనలు విశేష జనాదరణ పొంది ఇప్పటికీ అనేక వర్ధమాన గాయనీ గాయకుల పెదవులపై మసలుతూనే ఉన్నాయి.

తండ్రి చెయ్యి పట్టుకొని పిల్లాడిని బడికి నడిపించినట్టు ఈతని పాట మనసులను ఆకట్టుకొని నా వంటి 'నాస్తికుడిలాంటి' వాడికి కూడా భగవంతునిపై ధ్యాస మళ్లించి, ఆధ్యాత్మికత వైపు అడుగులు వేయిస్తుంది. దేవుడనే ఊహ నమ్మినవారికి ఆలాపన.. నమ్మనివారికి ఆలోచన. ఉన్నాడనుకున్నవారికి ఈతని పాట–ఒక పథం అయితే, లేదనుకున్నవారికి అదొక–పాఠం. సంగీత పాఠం. అంతే. సంగీత సాహిత్యాలను ఉపాసించాడుగనకే ఆ రెంటి పరిధులూ తెలిసి సాగే అతని స్వర విన్యాసంలో విషయ పరిజ్ఞానం ప్రస్ఫుటంగా వెల్లడవుతుంది. నాద సాక్షాత్కారం కలిగింది గనకే అన్నమయ్యను అంతరంగ రంగంపై ప్రతిష్ఠించుకొని ఆ పద కవితా పితామహుని ఆంతర్యాన్నెరిగిన తన్మయత్వంతో పాడతాడు. తన పాటతో పరిసరాలనూ, శ్రోతల హృదయాలనూ సునాదమయం చేస్తాడు. అదీ అతని గానం సాధించిన పరమార్థం. అందుకే, అతని చేరువ సరస్వతి సన్నిధానం. అతనికి మాత్రం చిత్తజ గురుడు అన్నమయ్యే నిధీ, నిధానం. అందుకే, అంటానూ బాలకృష్ణ ప్రసాద్ అన్నమయ్య పదాలతో శ్రీపతి సన్నిధికి దారిచూపే సంగీత రాయబారీ, అన్నమాచార్యుల వారు అందించిన తిరువేదాన్ని సామాన్యుల వరకూ చేరవేయడానికి దేశాటనం చేసిన ఆధ్యాత్మిక బాటసారీ అని. అన్నమయ్య సంకీర్తనలను– ఆరాధించి, పరిశీలించి, విశ్లేషించి దోషరహితంగా చందోబద్ధ న్యాయాన్ని పాటిస్తూ తన్మయుడై, చిన్మయుడై సాహిత్య భావాన్ని బట్టి లలితంగా, శాస్త్రీయంగా, జనరంజకంగా, మనోరంజకంగా, చిత్తరంజకంగా ఆలపించే గాత్రధారీ, అన్నమయ్య పద సంకీర్తనలకు విస్తృత ప్రాచుర్యం కలిగించిన ముఖ్య పాత్రధారీ, సూత్రధారీ – శ్రీమాన్ గరిమెళ్ళ బాలకృష్ణ ప్రసాద్.

శబ్దానికి ఉన్న శక్తీ.. నిశ్శబ్దానికి ఉన్న పటిమా తెలుసు గనకే చిరునవ్వుతో భాషించడం అలవడింది. మాటలనూ, భాషనూ పొదుపుగా వాడుతూ నొసలు చిట్లించేవారికీ, చెవులుకొరికే వారికీ తన పాటతోనే జవాబు చెప్పే పాటవం అతనిది. తాను నేర్చుకున్న సంగీతం మీదా, నేర్పిన గురువుల పట్లా అచంచల భక్తి కలిగిన సాధకుడు. తన పెదవులపై రాగరంజితాలై కదిలే 'పదాల'పై ప్రగాఢ అనురక్తి కలిగిన శోధకుడు. నాలాంటి ఎందరికో జ్ఞాన దానం చేసిన బోధకుడు. చెదరని విశ్వాసంతో పరమాత్మను కొలిచే ఆస్తికుడు బాలకృష్ణ ప్రసాద్. తనకు జీవితాన్నీ, జీవనాన్నీ కరుణించిన సంగీత సాహిత్యాలపై విధేయతా, నడవడికలో నమ్రతా, ఆత్మ విమర్శ చేసుకోగలిగిన కుశాగ్ర బుద్ధీ, తాను చేపట్టిన అన్నమయ్య సారస్వత ప్రచార యజ్ఞంపై చిత్తశుద్ధి కలిగిన నిత్య అభ్యాస యోగి– బాలకృష్ణ ప్రసాద్. ఆత్మీయంగా పలకరించే చూపూ, కుశలం అడిగే చిరునవ్వూ, అరమరికలు లేని కలుపు గోలుతనం, మాటల్లో మెత్తదనం, నడకలో నిదానం, నడతలో పూర్ణత్వం, సుత్తిమెత్తని హాస్యం – అతని ప్రత్యేకతలు.

కలగ కృష్ణమోహన్

ఏదో ఒక రాగంలో పాడే పాటకూ.. రచయిత అంతరంగాన్ని శోధించి, సాహిత్యాత్మను ఆవిష్కరించే పాటకూ తేడా బాలకృష్ణ పాటలో వినిపిస్తుంది. మోతాదు మించిన శాస్త్ర ప్రకర్ష కర్ణరంజకం, మనోరంజకం కాదనేది బాలకృష్ణ గాయకులకు తన పాట ద్వారా ఇచ్చిన సందేశం. గత నలభై ఏండ్లలో కొన్ని పురస్కారాలూ, మరికాసిని బిరుదులతో బాలకృష్ణ ప్రసాద్ పాటా, పేరూ తెలుగు రాష్ట్రాల్లోనే కాక ఇతర ప్రాంతాల్లో కూడా వ్యాపించి అతనికి మంచి గుర్తింపు వచ్చింది. ఈ ఆమని సొబగుల పాటను ప్రేమించి ఏమని పొగడుదుమే! అనుకున్నవారెందరో. అతని పాటనీ, పాడే విధానాన్నీ అనుసరించేవారూ, అనుకరించేవారూ మరెందరో. శిష్యులూ, ప్రశిష్యులూ, గాయనీ గాయకులూ, అభిమానులూ అనేకం. అయితే, గమనించాల్సింది ఏమంటే మొన్న ఈ లౌకిక ప్రపంచం నుంచి నిష్క్రమించేవరకూ అతని అడుగు నేల మీదనే ఉన్నది. ఇలాగే పాడుతూ బతుకాలని ఉంది అందుకే పుట్టాలీ మళ్లీ మళ్లీ అని బాలకృష్ణ ప్రసాద్ రాసి పాడిన లలిత గీతం ఒక మరవలేని జ్ఞాపకం. అదేమోగానీ, అతని పాటలు వినడమే కాదు, అతనితో నా రచనలూ, స్వర రచనలూ పాడించిన నాకు బాలకృష్ణ పాట వినడానికే మళ్లీ మళ్లీ పుట్టాలనిపించడం–కాస్త అతిశయోక్తిగా ధ్వనించే నిజం.

నా ఆత్మబంధువు, సోదరుడు, చిన్ననాటి చెలికాడు బాలకృష్ణ ప్రసాద్ ఇంక మన మధ్య లేరన్నది నిజం. అయితే, అతని పాట ఆ సూర్యచంద్రతారార్కం ఉంటుందనేది కూడా నిజం. స్వస్తి.

(వ్యాసకర్త: గేయ రచయిత, స్వరకర్త)

రాత్రి

కళ్ళు మూసుకుంటే
రాత్రి కనురెప్పలపై వాలదు
రాత్రి అంటే
కళ్ళు తెరిచినా చీకటే
ఆ చీకట్లో నా కళ్ళు టార్చ్‌లైట్లు!
నిదుర కరువైనప్పుడల్లా
నా స్నేహం అంతా చీకటితోనే
అంత చిక్కని రాత్రిలో
ఆలోచనల రంగురంగుల తుమ్మెదలు
కవిత వాక్యాలై కనురెప్పలపై వాలుతాయి
బయట విరగ్గాసిన పూల పరిమళం
కిటికీలోంచి అదృశ్యంగా ప్రవహిస్తుంది
ఆ చీకటి దృశ్యాలే
పొద్దున్నే కాగితాలపై
వెలుతురు కిరణాలైతవి!
పద్యానికి వెలుగు చీకట్లతో పనిలేదు
పొద్దు పొడుపును కలగనేది
నిజంగా అప్పుడే!
ఈ రాత్రి నాకు నిద్రను దూరం చేసినా
పొద్దున్నే పద్యంతో పగ తీర్చుకుంటా!!

కోట్ల వెంకటేశ్వర రెడ్డి
94402 33261

నవీన సాహితీ సంబురాలు

తార్నాక లిట్ ఫెస్ట్

సాహిత్య ఉత్సవాలంటే (లిటరరీ ఫెస్టివల్స్) జాతీయ స్థాయిలోనో, రాష్ట్ర స్థాయిలోనో మేధోజీవులు పాలు పంచుకునే ప్రత్యేక వర్గాలకు మాత్రమే పరిమితమైనవిగా భావిస్తారు. కానీ, 2025, మార్చ్ 9న దేశంలో తొలిసారి హైదరాబాద్‌లోని తార్నాక ప్రాంత రచయితలు, ప్రచురణ కర్తలను భాగస్వాములను చేస్తూ పక్కా లోకల్ సాహితీ సంబురాలను నాగార్జున నగర్ వెల్ఫేర్ అసోసియేషన్ ప్రాంగణంలో వైభవోపేతంగా నిర్వహించారు. ఈ ఉత్సవాలను తార్నాక ప్రాంత గృహ సముదాయ సంక్షేమ సంఘాలు (రెసిడెన్షియల్ వెల్ఫేర్ అసోసియేషన్స్), సీనియర్ సిటిజన్స్ సంయుక్తంగా స్వచ్ఛందంగా నిర్వహించాయి.

ఆర్థికంగానే కాకుండా, సాహితీ ఉత్సవాల నిర్వహణలో పూర్తిగా భాగస్వాములు కావడం మరో ప్రత్యేకత. సృజనశీల రచయితలు, బుద్ధిజీవుల ఆలోచనలను క్షేత్రస్థాయిలో వ్యాపింపచేయడానికీ, తమ ప్రాంతంలోని విద్యావంతులలో పుస్తక పఠనాసక్తిని ప్రోత్సహించడంలో ఈ వినూత్నమైన ప్రాంతీయ సాహితీ ఉత్సవాలను బయటివారి ప్రోత్సాహంతోనో, ప్రభుత్వ సహాయంతోనో కాకుండా, తమ ప్రాంతంలోని గృహ సముదాయ సంక్షేమ సంఘాల సహకారంతోనే నిర్వహించాలనే భావనకు తార్నాక గృహ సముదాయ సంక్షేమ సంఘాల స్థాయీ సంఘం అధ్యక్షుడు డాక్టర్ రావు వీబీజే చెలికాని అంకురార్పణ చేశారు.

తార్నాక ప్రాంతవాసులైన రచయితలూ, ప్రచురణ కర్తలు పద్మిని భావరాజు, డాక్టర్ రఘుకుమార్ అవధానుల, ఆనందేశి నాగరాజు, డాక్టర్ లక్కరాజు నిర్మల, రేణుక అయోల, డాక్టర్ పి.జ్యోతి, ప్రొఫెసర్ పీసపాటి, కొసరాజు సురేష్, జెన్నీ, ప్రొఫెసర్ జహంగీర్, డాక్టర్ ఏ.రాజమొగిలి, శ్రీమతి వేణుగోపాల్‌రెడ్డి, ప్రొఫెసర్ రాధాకృష్ణ, డాక్టర్ ఈటెల సమ్మన్న, ప్రొఫెసర్ కౌసర్ అజాం తదితరులు తమ పుస్తకాల గురించి వివరించారు. వీరి పుస్తకాలను విక్రయించడానికి వీలుగా 18 ప్రత్యేక స్టాల్స్ ఇందులో ఏర్పాటుచేశారు. సందర్శకులు రచయితలను ముఖాముఖిగా కలుసుకోవడంతో పాటుగా తమకు నచ్చిన పుస్తకం గురించి సమావేశంలో ముచ్చటించారు.

ఈ సాహితీ ఉత్సవాన్ని మణిపూర్ విశ్వవిద్యాలయ కులపతి, ఓయూ మాజీ ఉప కులపతి టి.తిరుపతి రావు విశిష్ట అతిథిగా పాల్గొని హైదరాబాద్‌కే విద్యా కేంద్రమైన తార్నాకలో మొదటి ప్రాంతీయ సాహితీ ఉత్సవాలు నిర్వహించి చరిత్ర సృష్టించారన్నారు. ఈ సమావేశంలో అంతర్జాతీయ మహిళా దినోత్సవ సందర్భంగా శాస్త్రీయ వంటల పోటీల్లో విజేతలకు బహుమతి ప్రదానం చేసి గౌరవించారు. క్షేత్రస్థాయిలో మంచి పుస్తకాల ఆదరణకు, పుస్తక పఠనాసక్తి పెంపొందించడానికి, ప్రాంతీయ రచనల ప్రాచుర్యానికి ఇది మార్గదర్శకం కాగలదని ఆశిద్దాం.

- ఆనందేశి నాగరాజు
98488 38323

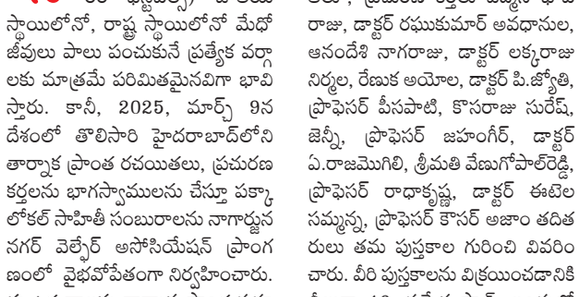

మెత్తబడిన బువ్వ

నాకు గ్యావ తెలిపినప్పటి నుంచి
అవ్వ మబ్బుల్నే నిద్ర లేచేది
నిద్రబోయిన ఆకలిని లేపి
శుభ్రంగా కడిగేసి బొట్టు పెట్టేది
రాత్రి పూసుకున్న బాసన్లకు తానం పోసి
వాటిని భద్రంగా శిక్కంలో శెక్కేది...

సూర్యుడు డ్యూటీ ఎక్కకముందే
పూట కోసం కోసెడు దూరం కూలికి పొయ్యేది
పగటి పూట ఎండిన పేగులకు
మెత్తబడిన బువ్వలో నీళ్లు పోసుకొని పిస్క తాగి
మా పేదరికాన్ని అవ్వ కొంగుచాటున దాచేది

సూర్యుడిని చీకట్లు మింగేసిన తర్వాత
మెల్లంగ అవ్వ ఇంటికి చేరేసరికి
అయ్య సుతారి పన్జేసి సుక్కేసుకొని
అచ్చి ఇల్లంతా ఈరంగం జేసేటోడు
అవ్వ పొద్దంతా చెమట చుక్కలు చిందిస్తే
రాత్రి మాత్రం అవ్వ కన్నీళ్లను కార్చేది
అవ్వ ఆరగించిన రోజుల కన్న
కడుపును ఆరబెట్టిన రోజులే ఎక్కువ

అవ్వ చినిగిన చీరను కుట్టుకుంటూ
అవమానాల వంతెనను దాటుకుంటూ
అతుకుల సంసారాన్ని ఈదుతుండేది
మెడ మీద పిసరంత పసిడి లేకున్న
అవ్వ ఆయమన్న చీరను కట్టుకున్న
ఎప్పుడూ నిరాశల నీడలను ఒంపుకోలేదు

అవ్వ కూలి చేసి కూడబెట్టిన కాసులతో
దసరా పండుగకు పట్టించిన అంగీని
ఇప్పటికీ నా అల్మారలో పదిలంగా దాచుకున్న
అవ్వకు అక్షరాల పోకడ తెల్వకున్నా
నాకు సదువుల సారాన్ని తాగించింది
అవ్వకు ఏమిచ్చి రుణం తీర్చుకోను
ఆమెకు సేవ చేయడంలో తరించడం తప్ప..

తాటిపాముల రమేశ్ (తార)
79815 66031

'మాకొద్దీ నల్ల దొరతనం' అంటూ అంటరానితనంపై పోరు సలిపిన తొలితరం దళిత కవి కుసుమ ధర్మన్న. తన కలంతో, గళంతో ఏక కాలంలో అంటరానితనంపై పోరు సలిపిన కవి. సంఘ సంస్కరణ అభిలాష కలిగిన ఆయన అంబేద్కర్ నుంచి స్ఫూర్తి పొందారు. 'మాకొద్దీ నల్ల దొరతనం' అంటూ నినదించిన ఆయన జాతిని మేల్కొల్పే దిశగా ఎన్నో రచనలు చేశారు. నిమ్న జాతి ముక్తి తరంగిణి, నల్ల దొరతనం, హరిజన శతకం వంటివి ఆయన కలం నుంచి జాలువారినవే.

దళితోద్యమ దార్శనికుడు

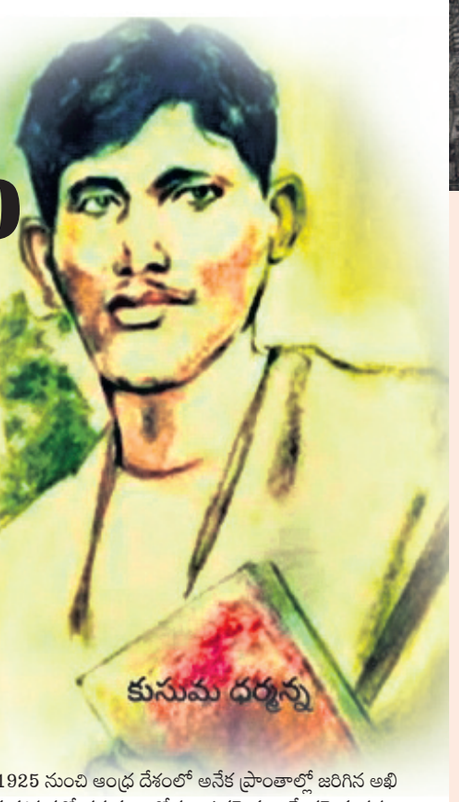

రాజమహేంద్రవరంలోని లక్ష్మీవారపుపేటలో కుసుమ నాగమ్మ–వీరస్వామి, దంపతులకు 1900 మార్చి 17న జన్మించాడు. వైద్య విద్వాన్, సంస్కృతం, ఆంధ్రం, ఆంగ్లం, హిందీ, ఉర్దూలలో పాండిత్యం కలిగిన వ్యక్తి. నిమ్న జాతి, ముక్తి తరంగిణి, నల్ల దొరతనం, హరిజన శతకం, మాకొద్దీ నల్ల దొరతనం వంటి రచనలు చేశారు. చదువుకున్న రోజుల్లోనే సంఘసంస్కరణ అభిలాష కలిగి కందుకూరి వీరేశలింగం చేత ప్రభావితమయ్యారు. భారతరత్న డాక్టర్ బాబా సాహెబ్ అంబేద్కర్ నుంచి స్ఫూర్తి పొంది, అంటరానితనాన్ని నిర్మూలించాలనే లక్ష్యంతో తపించిన తొలితరం దళిత కవి ధర్మన్న.

> రాజమహేంద్రవరం కార్యక్షేత్రంగా జాతీయోద్యమకాలంలో దళితుల కోసం పాలికేక వేసిన కుసుమ ధర్మన్న 1900లో పుట్టి 1945, ఏప్రిల్ 17న కన్ను మూశారు. అటు దేశానికీ, ఇటు దళిత జాతికి తన జీవితాన్ని అంకితం చేసిన త్యాగశీలి. సాంఘిక, సాంస్కృతిక, సాహితీ రంగాల్లో ఆయన వేసిన ముద్ర అనితర సాధ్యమైంది. బహుముఖీనమైన ధర్మన్న ప్రతిభ ప్రధానంగా ఐదు మార్గాల్లో విస్తరించింది.

వైద్యరంగం, సాహిత్య సృజన, కళారంగం, పత్రిక నిర్వహణ, వాక్తృత్వం... ఈ పంచ గుణాలతో ధర్మన్న ఆనాటి సమాజాన్ని, ముఖ్యంగా దళిత జాతిని ఉత్తేజపరిచాడు. వైద్య విద్వాన్ పరీక్ష ఉత్తీర్ణుడైనా ధర్మన్న తను నేర్చిన వైద్యాన్ని సమాజం కన్నెత్తి చూడ నిరాకరించిన గ్రామీణులకు పేద దళితులకు అందించిన ప్రజా వైద్యుడు. ఆధునిక ప్రజా వాగ్గేయకారుడు ధర్మన్న తొలి రోజుల్లో గాంధీ సిద్ధాంతాల వైపు చూసి దళిత విముక్తికి అంబేద్కరే శరణ్యమని నమ్మి ఆయన సిద్ధాంతాలను ప్రచారం చేశాడు. జయభేరి పత్రికను స్థాపించిన తొలి దళిత పత్రిక సంపాదకుడు కుసుమ ధర్మన్న. 1925 నుంచి ఆంధ్ర దేశంలో అనేక ప్రాంతాల్లో జరిగిన అఖిలాంధ్ర మహాసభల్లో ధర్మన్న ఆలోచనాత్మకమైన, ఉద్వేగమైన ప్రసంగాలు ఎన్నో చేశాడు.

దేవులపల్లి రమేశ్
99637 01294

ఆధునిక తెలుగు సాహిత్య చరిత్రలో కవిగా, రచయితగా కుసుమ ధర్మన్న స్థానం అద్వితీయమైనది. దళిత పోరాట చరిత్రలోను ఆయనకు ఆయనే సాటి. అందుకే, వారి ఆశయాలను ఆలోచనలను, ఉద్యమ స్ఫూర్తిని, సామాజిక సేవను, సమతా వాదాన్ని, నేటి తరానికి తెలియజేయాలనే ఉద్దేశంతో తను చేసినటువంటి రచనలు, సేవలు నేటికీ చిరస్థాయిగా నిలిచే ఉన్నాయి.

నగరం ఓ రియల్ ఎస్టేట్

ఇవ్వాళ 'నగరం'
స్తిరాస్థికి చిరునామా

పిడికెడు తడి మట్టీ
చిటికెడు లేత చిగురూ
మెత్తటి ఆత్మా లేని
నగరానికి
అన్నివైపులా తలుపులు తెరిచే వుంటాయి
వ్యాకోచానికీ విస్తరణకూ పరిమితుల్లేవు
ఎదగడానికి హద్దుల్లేవు
భూమికీ ఆకాశానికీ నడుమ
ఎగరడానికి పరిమితుల్లేవు

ఇక్కడ శ్వాసకోశాలు బద్దలవుతాయి
అగ్నిగోళాలు తెరుచుకుంటాయి అయినా
ఆకుపచ్చగా అమ్మకాలు కొనసాగుతాయి
జీవవైవిధ్యం స్మశానం బాట పడుతుంది

అన్నీ సరళ రేఖల్లా నిర్మాణాలు
వక్రరేఖల్లా రహదారులూ ఆలోచనలూ

అయినా నగరం చాలా
అందంగా కనిపిస్తుంది
ఎంతో సవ్యంగా వుందనిపిస్తుంది

నిజానికి వర్తమాన నగరమూ
ఇవ్వాల్టి స్వార్థంతో నిండిన మనిషీ ఒకటే

నగరంలో మనిషున్నాడు
మనిషిలో నగరముంది
ఇప్పుడు మనిషికి
చిరునామా నగరమే

కానీ, నగరమేమో
కన్నీటి చుక్కయినా ఇంకని ఎడారి
శుభ్రమయిన గాలయినా
తిరుగని శూన్య నిశీధి

కనీస ప్రేమయినా దొరకని
అరుదయిన ఎండమావి

(హైదరాబాద్‌లో కంచ గచ్చిబౌలిలో వందల ఎకరాల భూమి వేలానికి పెట్టిన విషయం తెలిసిన వేదనతో...)

వారాల ఆనంద్

పుస్తకావిష్కరణ

నెల పొడుపు సాహిత్య సాంస్కృతిక వేదిక ఆధ్వర్యంలో 2025, మార్చి 19వ తేదీ రోజున ఉదయం 10 గంటలకు వనపర్తి జిల్లా బుద్ధారం గ్రామంలో ఆర్‌డీఆర్ఎంయూపీఎస్ దగ్గర చిక్కొండ్ర రవి రచించిన 'వీరనాగు' పుస్తకావిష్కరణ కార్యక్రమం జరుగనున్నది. ఈ కార్యక్రమానికి సభాధ్యక్షులుగా వనపట్ల సుబ్బయ్య వ్యవహరించనుండగా, ముఖ్య అతిథిగా మాజీ మంత్రి సింగిరెడ్డి నిరంజన్ రెడ్డి పాల్గొననున్నారు. విశిష్ట అతిథిగా శాసనమండలి సభ్యులు సుప్రసిద్ధ కవి గోరటి వెంకన్న, ఆవిష్కర్తగా మదిరె మల్లమ్మ, గౌరవ అతిథులుగా డాక్టర్ శిఖామణి వ్యవహరిస్తారు. డాక్టర్ కోయి కోటేశ్వరరావు, డాక్టర్ కె.వీరయ్య, విప్లవ్, అనంతోజు మోహన్‌కృష్ణ తదితరులు హాజరుకానున్నారు. అందరికీ ఆహ్వానం.

- అధ్యక్షులు, నెలపొడుపు సాహిత్య, సాంస్కృతిక వేదిక,

ప్రపంచ కవితా దినోత్సవ సభ

కవి సంధ్య, యానాం–హైదరాబాద్, చిన్న నారాయణరావు సాహితీ ఫౌండేషన్, నెల్లూరు సంయుక్త నిర్వహణలో.. 2025, మార్చి 23 ఆదివారం రోజున సాయంత్రం 5 గంటలకు పొట్టి శ్రీరాములు తెలుగు యూనివర్సిటీలోని కమిటీ హాల్‌లో ప్రపంచ కవితా దినోత్సవ సభ జరుగనున్నది. అదే సాయంత్రం 5 నుంచి 6 గంటల వరకు సుధామ అధ్యక్షతన కవి సమ్మేళనం జరుగనున్నది. సాయంత్రం 6 గంటలకు శిఖామణి అధ్యక్షతన జరిగే సభలో దర్భశయనం శ్రీనివాసాచార్య 'కవిత్వం–ప్రయోజనం' అంశంపై ప్రత్యేక ప్రసంగం చేస్తారు. కవితల పోటీ విజేతలకు బహుమతుల ప్రదానం ఉంటుంది. ముఖ్య అతిథిగా ఆచార్య ఎన్.గోపి హాజరుకానుండగా, గౌరవ అతిథులుగా ఓల్గా, దీర్ఘాశి విజయ్‌కుమార్, మామిడి హరికృష్ణ, ఏనుగు నరసింహారెడ్డి, కొప్పర్తి, ప్రసాదమూర్తి, యాకూబ్, కోడూరి విజయ్ కుమార్, కోయి కోటేశ్వరరావు, చిన్ని నారాయణరావు పాల్గొననున్నారు.